

Furs de 1383-84

VERSIÓ DE TREBALL a dia 27-6-2016
i per tant **susceptible de modificacions**, de la transcripció
dels Furs promulgats a les Corts de dits anys

*****

Aquest document forma part del projecte general:

FURS DE VALÈNCIA (1238-1645)
Transcripció, traducció i estudi de tots els furs promulgats
per les Corts Valencianes al llarg de l'època foral

*****

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE TRANSPARÈNCIA, RESPONSABILITAT SOCIAL,
PARTICIPACIÓ I COOPERACIÓ
(Direcció General de Responsabilitat Social i Foment de l'Autogovern)

UNIVERSITAT JAUME I
FACULTAT DE CIÈNCIES JURÍDIQUES I ECONÒMIQUES
(Àrea d'Història del Dret)

VALÈNCIA - CASTELLÓ

2016

Furs de 1383-1384

**Capitula facta per dominum regem Petrum, in curia incepta anno
a Nativitate Domini M. CCC. LXXXIII, mense iunii, in villa Montissoni,
ad villam Tamariti postea Frague mutata, ubi ea curia fuit finita
anno Domini M. CCC. LXXXIII, mense iulii**

Tro a quant sien tenguts tornar a les Corts

[2011]

[1] Primerament, que us plàcia, senyor, de fer la dita prorogació per tot lo mes de jener primer vinent al loch de Monçó, axí que vós, senyor, al primer dia de febrer propvinent, siats personalment ab la ajuda de Déu al dit loch per celebrar e continuar la dita cort. E aquell dia matex los de la dita cort e o altres per lurs braços elegidors, venguen ab semblants poders que huy han, e sien presents al dit loch sens altra citació per la dita continuació e celebració. E que sia mercè de vós, senyor, prometre en vostra bona fe real, e jurar solemniament de ésser personalment al dia e loch dessus dit.

Plau al senyor rey, emperò, per necessitat de sa persona, alonga lo temps al quinzèn jorn de març primer vinent, e açò afferma ab sagrament. [E.41.3]

Tres provissions de les enquestes contra los oficials del Rey e dels scrivans e instigadors de aquells, e que·ls suspesos no exercesquen sos officis

[2012]

[2] Item, que vós Senyor, de present manets fer e spaxar les letres que s'endrecen als inquisidors ja per vós, Senyor, elets a supplicació de la Cort, qui hajen poder bastant de fer les enquestes generals e encara les specials axí contra los ja sospeses com contra qualsevol altres, seons és stat per altres cèdules supplicat, specialment per la penúltima de les dites cèdules fins a publicació de testimonis exclusive, los quals inquisidors comencen fer les dites enquestes del primer dia del propvinent mes de noembre en avant; e que enans ells e los notaris de les dites enquestes hajen a fer los sagrament e homenatge de ço e segons que la dita Cort ha supplicat e de tenir scrits los dits testimonis e les attestacions d'aquells a tota persona, exceptat tansolament a vós, Senyor, e a la senyora Reyna, tro a tant que sien judicialment publicades e copiades.

E demana per gràcia, e supplica la dita Cort que sia mercè de vós, Senyor, e de la senyora Reyna, jurar solennament de tenir-ho secret tro a la publicació e còpia dessus dites.

Sia encara vostra mercè proveir e fer que vostres consellers dejús scrits, ço és mossèn lo vezcomte d'Illa, mossèn Bernat de Fortià, mossèn Huc d'Anglesola, mossèn Berenguer son frare, mossèn Bernat Ça-Garriga, mossèn Berenguer d'Abella, micer Guillem de Valls vicecanceller, en Pere Dezvalls tresorer, micer Pere Ça-Calm, N'Anthoni de Naves, hoc encara los protonotaris e son loctinent, e los secretaris de vós, Senyor, e de la senyora Reyna, prometen que tractaran, enginyaran, pregaran, induïran, o en altra manera faran palesament o secreta per ells o per interposada persona de saber los dits testimonis o atestacions d'aquells tro sien publicades e copiades segons és dit.

E d'açò facen sacrament e homenatge.

Les quals coses en lo present capítol contengudes, los dits inquisidors e notari sien tenguts declarar a cascun testimoni quant deuran reebre la deposició d'auell, per ço que pus lliberament puxen depositar; les quals deposicions e tots los procesos de les dites enquestes se facen e-s hajen a fer en vulgar o en romanç.

E si per aventura algun o alguns dels dits inquisidors, notari, o instigadors entretant moria, que vós, Senyor, hajats encontinent elegit en loch d'aquell o d'aquells atretants dels ja nomenats per la cort d'aquell regne o provincia d'on serien aquell o aquells qui per mort defallirien.

Plau al senyor Rey de fer general comissió als dits inquisidors ab plen poder de enquerir de tots los crims expressats per la cort e de fer e fer cumplir totes les altres coses contengudes en lo dit capítol.

[2013]

[3] Item, que vós Senyor, eligats e donets aquells scrivans e instigadors als dits comissaris que será vostra mercè a vós, Senyor, nomenadors per la Cort, cascun en sa provincia, segons serán nomenats, ab los quals e no ab altres se hajen a fer les dites enquestes, e los quals de present anomenen ab càdula a part.

Plau al senyor Rey en la manera que és stat atorgat dels inquisidors.

[2014]

[4] Item, què-us plàcia de fer servir de fet la suspensió per vostra sentència publicada en lo loch de Monçó e après per acte de cort per vós, Senyor, confirmada en lo loch de Tamarit, axí que·ls sospeses no puxen exercir lurs officis per si ni per altri, ni entrar ni star en les cases e cohabitacions vostres, Senyor, ne del senyor Duch, ne de la senyora Reyna, ne de la senyora Duquessa.

Plau al senyor Rey.

Que·l senyor Rey faça donar traslat de la ordinació de la justícia

[2015]

[5] Item, com per part vostra, senyor, sia stat offert a la dita cort, de mostrar e publicar a aquella la ordinació de la justícia sdevenidora, e de les cases de vós, senyor, e del senyor duch, o que la dita cort té a gràcia e mercè; per tal, supplica la dita cort que us plàcia, senyor, de fer-la publicar e mostrar a la dita cort, e manar ne dar traslat a

aquella, sens nominació de persones. Per ço que entretant los de la dita cort puxen regonèxer los capítols de la dita ordinació e deliberar si e sobre què serà en après supplicador.

Plau al senyor rey. [E.41.4]

Que durant la present prorogació cessen profertes e trameses de comissaris

[2016]

[6] Item, que durant la dita prorogació, ne encara après durant la present cort, o aquella tro finida acabadament en la dita vila de Monçó, vós, dit senyor, no puxats tenir o celebrar alcunes corts particulars ne fer demandes alcunes en general ne en particular, a alguns dels dits regnes, províncies o terres vostres, o als braces, universitats o singulars d'aquells; e en cas que les menàssets e les faéssets, que no sien tenguts alguns dels qui hi serien appellats venir o comparar en aquelles, ne obtemperar a les dites demandes, axí que tot ço que en aquelles se provehís, sia haüt per nul·le ipso iure et facto. E si alcunes demandes tro huy són fetes o començades o pendants, que aquelles e tots enantaments per aquelles fets cessen, e hajen a cessar del tot, e encara que alguns comissaris, durant lo dit temps, no puxen ésser trameses en alguns dels dits regnes e terres, braces, ciutats e viles e lochs e singulars de aquells, ne encara ésser fetes comissions als governadors ne als ordinaris, ne a altres qualsevol en general o en singular, ans tots los dits comissaris fets tro al jorn de huy e fahedors d'ací avant, ara per lavors sien revocats e haüts per revocats, e totes les comissions sien de tot en tot nul·les e haüdes per no fetes; e los dits comissaris en cascun loch que sien tramesos e vullen usar, sien vedats e prohibits per los ordinaris dels dits lochs ab remeys de presó e de tota punició, a liura conexença dels dits ordinaris. E no-res-menys, que a qualsevol braç, axí de sgleya com altre, e universitats e singulars d'aquell, no sien tenguts admetre los dits comissaris, ne obeir a aquells, ne a lurs comissions ne a alguns manaments o enantaments lurs, ans a aquells sens encorrimment d'alcuna pena, puxa ésser resistit de fet, no solament per los dits ordinaris, mas encara per qualsevol privades persones.

E que, durant la dita prorogació, cascun de qualsevol braç haja e sia tengut respondre, o fer dret denant son ordinari tan solament, e per auctoritat ordinària e no delegada, axí com per dret, furs, privilegis, constitucions, franquees, usatges e libertats de cascun dels dits regnes e terres hi sien tenguts. E que les dites coses dels comissaris sien enteses en loctinents instigadors, reformadors, coadjutors, e altres per qualque nom sien nomenats, tramesos o vinents per part de vós, senyor, o del senyor duch, ab comissió o letres de creença, a instància de qualsevol persona o per lur propri motiu, o en qualsevol altra manera. Emperò, en lo present capítol no sia entesa la comissió per vós, senyor, feta novellament a mossèn Francés Monyós, alguazir vostre, sobre alguns affers tocants lo marquesat, ans la dita comissió romanga en sa força e valor, e lo dit comissari aquesta vegada tant solament, puxa e deja usar de la dita comissió, segons tenor de aquella.

Plau al senyor rey, però per la present resposta noenténlo dit senyor que sien toltes comissions fahedores en los fets de part a part, o fets a requesta de part, ans les puixa fer axí com d'abans, ab què dret, constitucions, furs, privilegis e libertats dels

regnes o terres hon seran trameses soffiren aquelles. E com en la cort haja huy poques persones en nombre perquè la electió dels tractadors de present no·s poria fer bonament.

La dita cort promet a vós, senyor, que en lo dit tornament lo primer acte en què lavors entendrà serà la dita electió dels dits tractadors fahedora, segons forma de les cedes¹ penúltima e última, offertes per la dita cort.

Plau al senyor rey. [E.41.5]

[2017]

[7] Item, si per aventura, vós, dit senyor, no venits al dit dia de la prorogació, que·ls dits commissaris e inquisidors, ara per lavors, hajen plen poder de fer justícia complida sobre les dites enquestes, contra aquells qui per les dites inquisicions trobaran ésser culpables, axí criminalment com civil, e aquella portar deguda execució, la qual no puxa ésser empatchada per vós, senyor, ni per vostre primogènit, ni per alcun de vós o d'ell, ne per alcuna altra persona havent poder per vós o per ell; als quals dits commissaris e inquisidors, e a cascú de aquells, en lo dit cas los dits regnes e terres replegats e tornats a la dita cort, puxen dar e donen consell, favor e ajuda, per manera que les sentències que per ells e cascú d'aquells se daran, se porten e sien de fet portades a deguda execució, donant a les sobredites coses vós, dit senyor, ara per lavors, vostre liure e franch poder e consentiment, e que vós, senyor, manets de present letres qui s'endrecen als governadors e ordinaris de cascun regne e província, que donen als dits inquisidors e altres sobredits, consell, favor, e ajuda, tantes vegades quantes requests ne seran.

E no-res-menys, que·l precedent sisèn capítol, parlant de les demandes e commissions que no sien fetes, ne commissaris tramesos, e les coses en aquel capítol contengudes duren e sien observats e observades, tant e tant longament tro que vós, senyor, realment e de fet siats tornat a la dita cort en Monçó, per continuar, celebrar e finir aquella.

Plau al senyor rey, salvades emperò totes defensions als delats e tots remeys que per dret puguen haver. [E.41.6]

[2018]

[8] Item, que vós, senyor, expressament e per justícia, revoquets la demanda e indictió feta dels quatre sous per liura als clergues, e totes commissions, provisions e enantaments qualsevol, fetes e fets axí per vós, senyor, o per lo senyor duch, com per qualsevol altra persona per la dita rahó.

Plau al senyor rey. [E.41.7]

[2019]

[9] Item, que per les coses damunt dites, les quals per evidència de necessitat e servey de vós, senyor, la dita cort fa, no sia perjudici algú a les altres coses per la dita cort supplicades e demanades, ans aquelles romanguen e stiguen en son ésser, a les quals per les coses damunt dites tàcitament e expressa renunciar o d'aquelles departir no s'entenen ne renunciem, ne se'n departexen, ans volen que aquelles romanguen en sa fermetat e valor per al temps sdevenir.

---

¹ cedes 'cèdules'

Plau al senyor rey, exceptat que a les coses per ell denegades per la present complacència e atorgament, no sia fet algun perjudici. [E.41.8]

Que·ls oficials a qui·s pertanga donen licència d'armar

[2020]

[10] Item, que sia mercè de vós, Senyor, provehir e manar a vostres governadors, batles generals e a altres qualssevol oficials a qui·s pertanga, que sens tota difficultat donen licència a aquells de qui ben vist serà de armar galees e altres vexells per dampnificar infeels e altres enemichs vostres, reebuda bona seguretat de no dampnificar altres.

[2021]

[11] Item, com los de castell de Càller hajen huna nau castellana, per la qual se són seguits e·s'apparellen a seguir grans dans, que plàcia a vós, senyor, de fer venir la dita nau en les parts de Cathalunya, per tal que cessen los dits dans, e puxa ésser feta justícia a aquells de qui és la dita nau.

Plau al senyor rey demanar e fer compulsions, que la dita nau venga.

Aprés fo concordat, per tal com la cort volia fer retenció de tota la segona paga, tro que la nau fos remesa a Barchanona, que de la dita segona paga sia feta retenció de quinze mília florins d'or d'Aragó, los quals stiguen emparats tro e tant que la dita nau sia juncta a Barchanona, o deçà en les marítimes del senyor rey. [E.41.9]

[2022]

[12] Item, com los braços de la present cort e singulars de aquella, en lo finament de aquella entenguessen supplicar de diverses coses necessàries e útils a ells, e forts justes e rahunables, la qual supplicació al present no poden fer com lo temps no soffirà.

Per tal suppliquen a vós, senyor, que si duren lo temps de la present prorogació, per los braços o singulars de aquells, les dites supplicacions seran a vós, senyor, offertes, que sia vostra mercè aquelles provehir e fer liurar franques de dret de sagell.

Denega lo senyor rey, exceptat del procés de la cort, e de les messions dels inquisidors, ab l'espatxament pertanyent aquelles, e de les altres coses atorgades en los presents capítols. [E.41.10]

Que navilis de mercaders del senyor Rey no sien preses

[2023]

[13] Item, que vós, senyor, no permetats ne soffirats que sotsmesos vostres, ab licència vostra ne en altra manera, pusquen pendre navili, mercaderies, ni alguns béns de vostres sotsmesos. E si de fet ho fan, que sien per vós, senyor, punits en persona, e de lurs béns sien satisfets e pagats los qui seran damnificats.

Plau al senyor rey. [E.41.11]

[2024]

[14] Les quals coses, totes e sengles, sia mercè de vós, senyor, curar ab acabament ésser aprovades e jurades e promeses servir per lo senyor duch. Lo poder e sforç del senyor rey és bastant a fer complir los capítols; però per complaure a la cort, promet lo senyor rey, en sa fe real, de fer en totes maneres honestes paternals, que·ls dits capítols sien aprovats e servats per son primogènit. [E.41.12]

[2025]

[15] Açò entès e declarat, senyor, que la dita quantitat prestadora, se deja bestroure e pagar per los regnes e principat de vostra senyoria, segons hun compartiment fet del do o proferta de la darrera general cort de Monçó, sots protestació que per açò no sia fet o engendrat algun perjudici, ni axí mateix sia guanyat algun dret als uns ne als altres, dels generals dels dits regnes e principat, en quant alguns entenien e entenen que·l dit compartiment no fo fet egualment, e axí ho fo, ladonchs protestat segons que per aquell appar; enaxí que d'açò puixa e deja ésser haüda rahó en la prorogació de la present cort, o en sdevenidor, la qual quantitat sia pagada o liurada a vós, senyor, o a qui vós manarets en tres térmens e pagues eguals; ço és la terça part per tot lo mes de setembre propvinent, l'altra terça part per tot lo següent mes de nohembre, e la romanent terça part per tot lo mes de janer après següent, vós, senyor, complint ab acabament les coses en les presents capítols contengudes; e manant fahent liurar ab acabament a cascun braç de la cort, les commissions e altres provisions tocants les dites enquestes franques de tot dret de sagell e de scrivà del procés real de la dita cort, e de tot altre dret.

Plau al senyor rey, la cort açò acceptant que la dita quantitat sia pagada per dues pagues eguals, ço és la meytat per tot lo mes de agost, e l'altra meytat per tot lo mes de octubre primervinents. [E.41.13]

[2026]

[16] E de present, senyor, los tres braços: ecclesiàstich e militar e ciutats e viles reals del regne de València, per part e interès lur, eligen e nomenen deputat del general del dit regne, quant a la present proferta de préstech, ab totes messions ordinàries e extraordinàries, fetes e fahedores per aquesta rahó, ço és en Jaume Romeu, ciutadà de València, al qual atorguen en quant és en ells; e supliquen que sia mercè de vós, senyor, havén per agradable e ferma aquesta electió, atorgar e donar poder, auctoritat e juradictió de cullir e levar les dites proferta e missions, per aquella via o manera que fon levat lo de de la dita e darrera e passada cort de Monçó. Atorgar-li encara, poder de elegir e metre administrador a determenar e declarar los contrastes, dubtes e qüestions de les generalitats que posades seran, e de fer e complir totes e qualsevol altres coses d'aquèn incidentes, connexes e dependents, sens tot embargament de vós, senyor, e del senyor duch, e de qualsevol official e persona.

Lo qual diputat sia tengut pagar a vós, senyor, la part tocant o pertanyent pagar lo dit regne, de o en la quantitat dessus dita de préstech, en sos térmens damunt dits; e sia tengut de retre compte e rahó de sa administració als comptadors del dit regne elets en la dita darrera cort, e no a vós, senyor, ne al senyor duch ne a altri. Però la ciutat de Xàtiva e alcunes altres viles reals del dit regne protesten que per requesta, electió e

nominació de diputat, no·ls sia fet ne engenrat perjudici alcú; ans sobre les elections de diputats en sdevenidor fahedores, los sia e romanga tot lur dret salvu, segons ja protestaren de semblant rahó en la dita darrera cort. No-res-menys, alguns del braç ecclesiàstich e alcunes universitats del dit regne, los quals e les quals en temps passat feren préstech a vós, senyor, de certes quantitats compensadores o rebedores a ells e a elles, en compte pro rata del primer do o proferta a vós, senyor, fahedor e fahedora, per lo general del dit regne, protesten a major cautela que per lo dit préstech no·ls sia fet perjudici a la compensació, la qual porien o poden fer per les dites quantitats primerament prestades; ans puixen e·ls sia legut per avant, usar de la dita compensació, si e quant ben vist los serà .

Plau al senyor rey, ab què no·s minve res del do o préstech fet al dit senyor per la cort. [E.41.14]

Sobrecehiment de la execució de les penes

[2027]

[17] Item, supliquen humilment los dits tres braços, ecclesiàstich e militar e de ciutats e viles reals del dit regne de València, que sia mercè de vós, senyor, atorgar a ells e a les universitats e singulars d'aquells, e a cascun d'aquells e d'aquelles, general remissió de tots crims e penes civils e criminals, de tot lo temps passat tro al jorn de huy, semblant que fon per vós, senyor, atorgada en la dita darrera cort de Monçó, exceptats certs crims e penes contenguts e contengudes en la dita altra remissió, com la libertat de vós, senyor, haja acostumat en cascunes corts fer tals remissions, e los dits braços liberament hagen servit e entenen servir a vós, senyor.

Plau al senyor rey que en la exactió de tots e sengles terces e penes comeses per censals o per violaris, hoc encara com haguessen trencats sagraments e homenatges fets per hostatges e altres contractes e coses civils, e totes penes de hosts fallides o de generalitats, e de bans e de terces o de quarts e de quints, e de obligacions, e de compromeses, de contractes, e de plets, e de clams, e de reclams, de fermes e de ampares, e de manaments trencats, e de sosteniment de bandejats, e de manleutes, e de totes altres penes pecuniàries o civils, que sien comeses tro al dia de la prorogació de la present cort, sia sobresegut durant la dita prorogació de la present cort, e entrò lo dit, senyor, realment e de fet sia tornat en la dita cort per continuar e celebrar e finir aquella. [E.41.15]